

УДК 613+373.2

Вікторія НЕСТЕРЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна
e-mail: nv.od.ua@gmail.com

Руслан БЕДРАНЬ

кандидат педагогічних наук,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна
e-mail: sandavak27@gmail.com

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано аналіз наукових досліджень щодо виховання культури та формування здоров'язбережувальних компетенцій і здорового способу життя дітей дошкільного віку. Зокрема проаналізовано дослідження сучасних вчених в різних напрямках, як-от: валеологічне виховання дітей; виховання здорового способу життя у дітей дошкільного віку; розвиток здоров'язбережувальної компетентності у дошкільників; розвиток культури здоров'я дітей дошкільного віку. Наголошено, що проведений аналіз наукових досліджень щодо умов діяльності, спрямованої на формування культури здоров'я та основ здорового способу життя свідчить про те, що науковці акцентують увагу на змісті підготовленої для дітей інформації, створенні відповідного середовища та здійсненні співпраці педагогів і батьків.

Ключові слова: культура здоров'я, діти дошкільного віку, культура здоров'я дітей, здоров'язбережувальні компетенції, здоровий спосіб життя дітей.

У наш час категорія здоров'я набула особливої актуальності, трансформувавшись у глобальну проблему існування людської цивілізації, зумовивши перегляд ставлення населення до власного здоров'я та впровадження в життя оздоровчої ідеології. Основа таких змін – у формуванні природовідповідних життєвих позицій людини, починаючи з дошкільного віку, щодо світу, самої себе і власного здоров'я, тобто, висловлюючись категоріями культурологічної парадигми освіти, у формуванні культури здоров'я.

У сучасній дошкільній освіті акцентується здебільшого на активності дорослого щодо забезпечення відповідних умов для збереження здоров'я дошкільників. Роль дитини у збереженні власного здоров'я певною мірою знівельована. Така ситуація потребує розробки сучасних методик, що сприятимуть формуванню у дітей ціннісних орієнтацій, навичок поведінки, зорієнтованих на збереження власного здоров'я, вміння аналізувати й вирішувати різноманітні життєві ситуації з позиції збереження здоров'я, зокрема культури здоров'я дошкільників.

Проблема здоров'я в дітей дошкільного віку сьогодні розглядається через: формування валеологічної культури і культури здоров'я (Г. Апанасенко, В. Бобрицька, М. Болотова, О. Бондаренко,

Є. Булич, Є. Вайнер, М. Гончаренко, В. Горащук, С. Кириленко, С. Коренева, Г. Кривошеєва, В. Нестеренко, П. Плахтій, І. Поташняк, Н. П'ясецька, О. Савченко, С. Свириденко, Є. Чернишова, Т. Шаповалова, Б. Шиян та ін.), надання дітям знань про основи здоров'я (Л. Лохвицька, С. Юрочкіна та ін.), формування ціннісного ставлення до власного здоров'я (Т. Андрющенко, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, М. Машовець та ін.), особливості виховання фізичного здоров'я (О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волков, Н. Денисенко, О. Дубогай, М. Єфіменко, Н. Лісневська, С. Петренко, О. Потужний, Л. Сварковська, Ю. Шевченко та ін.), забезпечення основ здорового способу життя (Н. Андреева, Т. Бабюк, Н. Бикова, Л. Касьянова, Т. Овчиннікова, А. Ошкіна, О. Перевертайло та ін.), професійну підготовку майбутніх вихователів до освітньо-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку (Н. Денисенко, Л. Зданевич, Т. Книш, Н. Кот, Н. Маковецька, В. Нестеренко та ін.).

Метою статті є аналіз різних аспектів виховання культури здоров'я та формування здоров'язбережувальних компетенцій і здорового способу життя дітей дошкільного віку.

Зазначимо, що різні аспекти виховання культури здоров'я та формування здоров'язбережувальних компетенцій і здорового способу життя дітей

дошкільного віку досліджувалися сучасними вченими в різних напрямках, як-от: валеологічне виховання дітей (О. Тихомірова, С. Юрочкіна); виховання здорового способу життя у дітей дошкільного віку (О. Іванашко, Л. Касьянова, А. Ошкіна); розвиток здоров'язбережувальної компетентності у дошкільників (Т. Андрющенко, Л. Кузнецова) та ін.; розвиток культури здоров'я дітей дошкільного віку (Т. Каменська, М. Мелічева).

Розглянемо більш докладно результати досліджень у контексті виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку.

Так, у роботі С. Юрочкіної [10] розкриваються зміст і методика валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Автор доводить, що особливість валеологічного виховання полягає в безперервності цього процесу. Зазначається, що рівень і тривалість життя людини визначаються моделлю поведінки, що формується в дитинстві. Автор підкреслює, що сучасна практика роботи закладів освіти і зокрема, дошкільних навчальних закладів, переважно зорієнтована на формування культурно-гігієнічних навичок і не забезпечує цілком необхідний рівень знань, умінь та навичок дітей щодо культури здорового способу життя. На думку автора, основною причиною цього є недостатній рівень професійної підготовки педагогічних кадрів, відсутність цілеспрямованої роботи з валеологічного виховання дітей дошкільного віку. Наголошується на тому, що ефективність валеологічного виховання дітей дошкільного віку забезпечується: фаховою підготовкою вихователів з означеної проблеми; створенням гігієнічних і матеріальних умов у дошкільному закладі; валеологічною освітою батьків та створенням відповідних умов у сім'ях, які виховують дітей; взаємодією педагогічного колективу, медичного персоналу дошкільного закладу та сім'ї у розв'язанні валеологічних навчально-виховних завдань [10].

Розробка моделі формування валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку та визначення педагогічних умов її реалізації в дошкільному навчальному закладі було предметом дослідження О. Тихомірової [9]. Формування валеологічної культури автор розглядає як цілеспрямований процес зміни уявлень, знань і поведінки старших дошкільників у ставленні до себе, свого здоров'я, а також у ставленні до людей і їхнього здоров'я в результаті впливу на них педагогів ДЗО і батьків за заздалегідь спроектованою моделлю та адекватними заходами і прийомами впливу [9, с. 11]. О. Тихомірова наголошує, що психолого-педагогічними умовами формування валеологічної культури старших дошкільників є: наявність чітко спланованих освітньо-виховних

завдань; системність і систематичність поставлених освітньо-виховних завдань, форм і методів їх вирішення; ілюстративно-демонстративна оснащеність; особистісно зорієнтоване, гуманне спілкування вихователя з дітьми; поліморфність реалізації освітньо-виховних завдань: індивідуальні, групові, колективні форми роботи з дітьми; контроль і корекція при вирішенні поставлених завдань; принцип співробітництва педагогічного та батьківського колективів; використання рольових ігор; «занурення» дитини в конкретну пізнавальну проблему з метою формування найбільшої кількості позитивних реакцій; організація пізнавальної діяльності дитини. Дотримання цих умов у педагогічному процесі, стверджує автор, дозволяє позитивно змінити інтелектуальну, мотиваційно-потребнісну, емоційну сфери дитини, які суттєво впливають і на подальший саморозвиток дитини, і на вдосконалення педагогічного процесу в цілому [9, 14–15]. Зауважимо, що у визначених психолого-педагогічних умовах спостерігається неоднозначне вживання автором термінів «умова», «методи», «форми роботи», «принципи».

Психологічні особливості усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку стали предметом дослідження О. Іванашко [3]. Психологічний зміст усвідомлення здорового способу життя в дошкільному віці, за словами вченої, представлено, з одного боку, у вигляді конкретного буття дитини з усіма його особливостями та мотиваційними векторами взаємозв'язку в реальному житті, з іншого – як внутрішня позиція особистості дошкільника. На думку вченої, результатом усвідомлення здорового способу життя в дошкільному віці є засвоєння соціального значення предметів та явищ дійсності, моральних основ поведінки і спілкування. Мотиваційне забезпечення вчинків дитини визначається ідентифікаційними механізмами міжособистісної взаємодії через виділення та розуміння складних інтегрованих «картин» поведінки інших людей; відтворення усвідомлених моделей поведінки; вироблення власних стандартів поведінки і понять [3, 13].

Поданий у дослідженні психологічний матеріал дозволив автору розглянути феномен здорового способу життя в дошкільному віці через особливості мотиваційно-ідентифікаційної детермінації поведінки дитини, що визначалися такими показниками: прийняття дитиною вимог здорового способу життя; наслідування конкретних зразків ведення здорового способу життя як елемента поведінки групи, до якої належить дитина; демонстрація дотримання вимог здорового способу життя в різних ситуаціях спілкування та життєдіяльності.

Заслугує уваги той факт, що усвідомлення дошкільниками здорового способу життя автор розглядає в єдності кількох структурних компонентів, а саме:

- когнітивного, що включає розуміння вимог здорового способу життя через аргументоване представлення його основних елементів; наявність понять, які вказують на особистісні якості та елементи міжособистісної взаємодії людини у здоровому способі життя і самостійну побудову образу результату дотримання принципів здорового способу життя;
- емоційного, що виявляє перевагу позитивної емоційної настанови на здоровий спосіб життя через переживання почуття відповідальності в дотриманні здорового способу життя, яка формується у взаємодії з однолітками та дорослими; узагальнені емоційні переживання передбачення результатів дотримання здорового способу життя дитиною і значущими іншими;
- оцінно-вольового, що включає функціонування вольової поведінки, яка проявляється в довільності, та критичність суджень, що характеризує здатність дитини до реалізації сформованої позиції щодо здорового способу життя [3, 15]. Реалізація комплексу діагностичних процедур дозволила О. Іванашко з'ясувати особливості усвідомлення здорового способу життя дошкільниками та виділити певні рівні в усвідомленні здорового способу життя, що властиві дитині в цьому віці.

Л. Касьянова довела дієвість у процесі формування уявлень про здоровий спосіб життя у старших дошкільників таких педагогічних умов, як: урахування вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку; забезпечення комплексного підходу до відбору змісту соціальних, біологічних і екологічних уявлень про здоровий спосіб життя [5]. Змістом уявлень дошкільників про здоровий спосіб життя, учена уважає такі, що відображають об'єктивну залежність здоров'я від способу життя, навколишнього соціально-екологічного середовища і націлюють дитину на гармонійні відносини з навколишнім середовищем та активне ставлення до свого здоров'я [5, 12]. Педагогічна технологія формування у старших дошкільників уявлень про здоровий спосіб життя передбачає поетапне формування уявлень у такій послідовності: від поняття «здоров'я» і «спосіб життя людини» – до розуміння залежності здоров'я і способу життя від стану соціально-екологічного довколишнього середовища, потім – до поняття «здоровий спосіб життя» і усвідомлення здорового способу життя, як основи збереження та зміцнення здоров'я [5, 12].

Предметом дослідження А. Ошкіної було обрано педагогічні умови формування основ здорового способу життя у старших дошкільників. Автором доведено, що ефективність формування основ здорового способу життя у старших дошкільників забезпечується такими педагогічними умовами, як-от: організація і насичення видів діяльності інформацією про основи здорового способу життя та формування на цій базі емоційно-позитивного ставлення до цього процесу; розширення предметно-просторового середовища для засвоєння дітьми способів ведення основ здорового способу життя; здійснення співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї, що ґрунтується на єдності виховного впливу [8, 6]. Поняття «основи здорового способу життя у старших дошкільників», автор розуміє як наявність знань і уявлень про елементи здорового способу життя (дотримання режиму, гігієнічних процедур, рухової активності), позитивне емоційне ставлення до даних елементів і вмінням реалізовувати їх в поведінці і діяльності доступними для дитини способами (чистити зуби, мити руки, робити зарядку) [8, 82]. Учена наголошує, що формування основ здорового способу життя у старших дошкільників можливо в силу їхніх психофізіологічних особливостей: розвиваються образні форми пізнання навколишнього світу, що свідчить про готовність дітей опанувати різноманітними відомостями про елементи здорового способу життя (від конкретних понять до їх зв'язків); готовність оперувати уявленнями значно розширює межі пізнання елементів здорового способу життя (дотримання режиму, гігієнічних процедур, рухової активності); діяльність дітей спрямовується із підпорядкуванням мотивів (з віком відбувається інтенсивне засвоєння мотивів, характерних для діяльності дорослих); змінюється емоційна сфера (від ситуативності і нестійкості до регуляції) тощо. Психофізіологічні особливості дітей, на думку вченої, охоплюють когнітивну, емоційну, мотиваційну, поведінкову сфери і служать психологічним фундаментом для розуміння основ здорового способу життя у старших дошкільників та обґрунтування процесу їх формування [8, 82].

Процес розвитку здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку виступив предметом дослідження Л. Кузнецової [6], яку автор розуміє як інтегративну якість особистості дитини, сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя, мотиви, що мають еколого-охоронну спрямованість у ставленні до себе і довкілля, спонукають дитину до ведення здорового способу життя, потребу в освоєнні способів збереження свого здоров'я,

зорієнтованих на самопізнання і самореалізацію [6, 9–10]. Автор наголошує, що зміст формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей є інтеграцією соціально-екологічних, валеологічних знань, ціннісного ставлення до свого здоров'я з урахуванням принципів гуманізації, свободи і самостійності, індивідуалізації, діалогічності, регіональності тощо [6, 9–10]. Водночас у дослідженні не визначено види компетенцій, як складників сформованості здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку.

Предметом дослідження Т. Андрющенко виступили зміст, форми, засоби, методи формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. Мета дослідження полягала в обґрунтуванні й апробації теоретико-методологічних і концептуальних засад, експериментальної методики та педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку на засадах компетентнісного, аксіологічного, культурологічного та особистісно-діяльнісного підходів. Автором наголошується, що формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку буде ефективним, якщо здійснюватиметься в межах цілісної побудови навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу відповідно до моделі формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку і визначених педагогічних умов: наявність позитивної мотивації дітей на здоровий спосіб життя; насичення здоров'язбережувальним змістом різних видів діяльності дітей з урахуванням їхніх вікових особливостей; забезпечення в дошкільному навчальному закладі розвивального здоров'язбережувального середовища [1, 8]. Під «здоров'язбережувальною компетентністю дітей дошкільного віку» Т. Андрющенко розуміє суб'єктивну категорію, що передбачає свідоме прагнення дитини до здорового життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість здоров'язбережувальних життєвих навичок і здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях [1, 67]. Діяльність із формування здоров'язбережувальної компетентності, на думку автора, передбачає поглиблену роботу з дітьми в дошкільний період їхнього життя на основі набуття ними здоров'язбережувальної компетенції, заявленої в Базовому компоненті дошкільної освіти; формування у дітей позитивної мотивації до збереження здоров'я; системи знань про здоров'я та чинники його збереження; життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я. Робота має відбуватися з урахуванням

вікових і психологічних особливостей, а також життєвого досвіду дітей [1, 67].

У процесі роботи Т. Андрющенко було з'ясовано, що для успішного управління процесом формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку необхідно використовувати такі загально-дидактичні і конкретно-дидактичні принципи, як-от: принцип мотиваційного забезпечення навчально-виховного процесу, принцип співробітництва, принцип індивідуалізації та диференціації, принцип комфортності, принцип свідомості та активності, принцип удосконалення життєвих навичок, принцип наступності і неперервності [1, 392]. Доведено, що дієвим засобом підвищення ефективності формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку є спеціально розроблена експериментальна методика її формування на основі здоров'язбережувальних життєвих навичок, яка забезпечила змістово-методичний аспект формування таких життєвих навичок: раціонального харчування, рухової активності, санітарно-гігієнічні навички, навички дотримання режиму діяльності та відпочинку (сприяють фізичному здоров'ю); ефективного спілкування, співчуття, поведінки в умовах тиску, спільної діяльності (сприяють соціальному здоров'ю); навички самоусвідомлення та самооцінки, аналізу проблем та прийняття рішень, самоконтролю, успішного досягнення мети (сприяють духовному та психічному здоров'ю) [1, 393].

Визначено логічним поетапне розгортання моделі формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку з виокремленням мотиваційно-стимулювального, освітньо-змістового і операційно-процесуального етапів, з використанням на кожному з них конкретного комплексу форм, методів, засобів, представлених в експериментальній методиці. Підтверджено, що на мотиваційно-стимулювальному етапі була розвинута мотиваційно-ціннісна сфера дошкільників. Відбулося цілеспрямоване формування у дітей ставлення до здоров'я, як до життєво важливої цінності, свідомого прагнення бути здоровими, дотримуватися здорового способу життя, набувати життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю. На освітньо-змістовому етапі відбулось оволодіння дітьми необхідними і доступними знаннями про основи здоров'я та чинники його збереження, теоретичними основами здоров'язбережувальних життєвих навичок, забезпечено насичення здоров'язбережувальним змістом різних видів діяльності дітей. На операційно-процесуальному етапі були активізовані та

закріплені здоров'язбережувальні життєві навички в спеціально створеному розвивальному здоров'язбережувальному середовищі дошкільного навчального закладу. Дослідженням підтверджено, що організація здоров'язбережувального середовища у трьох площинах, як-от: особистісній, організаційній і предметно-просторовій сприяє формуванню здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку [1, 393].

Метою дослідження Т. Каменської було розробити педагогічну систему, що забезпечить розвиток культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі [4, 5]. Автор наголошує, якщо життєдіяльність дітей старшого дошкільного віку має здійснюватися в рамках педагогічної системи, яка базується на таких положеннях: мотиви, цілі, принципи відбору змісту і його технологічного втілення розглядаються як єдина цілісність (система), спрямована на розвиток культури здоров'я дітей; освітнє середовище ДНЗ має розвивальний характер як результат забезпечення його безпеки, екологізації і валеологізації, а освітній процес ґрунтується на ключових ідеях педагогіки здоров'я; педагогічні технології взаємодії учасників освітнього процесу (батьки, діти, педагоги) розробляються на основі рефлексивного осмислення суб'єктності їхньої позиції, то прогнозованим соціально-освітнім результатом може стати розвиток культури здоров'я дітей [4, 5]. Ученою було реалізовано передбачувані положення її методичної системи, що й дозволило забезпечити розвиток культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі.

У дослідженні М. Мелічевої зазначено, що культура здоров'я є компонентом загальної культури особистості дошкільника та умовою подальшої успішної життєдіяльності; формування культури здоров'я в період дошкільного дитинства визначається психофізіологічними особливостями цього вікового етапу; ефективність формування культури здоров'я дошкільників залежить від найближчого соціального оточення дитини, яке включає батьків і педагогів ДЗО. Стан здоров'я дитини визначається його активністю як суб'єкта життєдіяльності, а також наявністю знань про здоров'я і правила ведення здорового способу життя; духовно-моральний компонент здоров'я зумовлює формування ціннісних настанов на збе-

реження власного здоров'я та здоров'я близьких людей [7, 178].

Умовою формування культури здоров'я дошкільників, за твердженням М. Мелічевої, є співпраця педагогів ДЗО і батьків, оскільки діти орієнтуються на приклади життєдіяльності дорослих. Однак ефективність співпраці, у свою чергу, залежить від наявності інших умов:

суб'єктивних: ціннісної орієнтації на здоров'я, здоровий спосіб життя і здоров'ястворювальну позицію особистості; компетентності педагогів ДЗО і батьків у галузі культури здоров'я та організації життєдіяльності на її основі; активності дошкільника як суб'єкта педагогічного процесу та ігрової діяльності;

об'єктивних: розробки програми співпраці педагогів ДЗО і батьків на основі підготовки та проведення традиційних народних свят; організації здоров'ястворювальної життєдіяльності дітей і дорослих на основі використання потенціалу таких свят і можливостей взаємодії в різновікових групах; організації процесу співпраці педагогів ДНЗ і батьків як виховної технології колективної творчої справи [7, 179].

У дослідженні вченої визначено культуру здоров'я дітей дошкільного віку як характеристику життєдіяльності та особистості дитини, яка росте і відображає знання про здоров'я та пріоритет здоров'я в системі гуманістичних життєвих цінностей, реальний стан здоров'я і активність у креативній здоров'ястворювальній життєдіяльності дитини на основі самоорганізації, зумовленої прикладами здорового способу життя найближчого соціального оточення [7, 37]. На нашу думку, у поданому визначенні не враховано вікові особливості дошкільників, спостерігається нечіткість у використанні терміна «умова».

Аналіз наукових досліджень щодо умов діяльності, спрямованої на формування культури здоров'я та основ здорового способу життя засвідчив, що науковці здебільшого акцентують увагу на змісті підготовленої для дітей інформації, створенні відповідного середовища та здійсненні співпраці педагогів і батьків.

Вважаємо, що визначальним чинником для виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку є створення вихователем умов для розвитку самосвідомості вихованців, які будуть спрямовані на ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Список використаних джерел

1. Андрищенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Андрищенко Тетяна Костянтинівна. – Умань, 2015. – 504 с.
2. Бедрань Р. В. Педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бедрань Руслан Вікторович / ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2017. – 277 с.

3. Іванашко О. Є. Психологічний аналіз усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Іванашко Оксана Євгенівна / Рівненський державний гуманітарний інститут. – Рівне, 2001. – 20 с.
4. Каменская Т. В. Развитие культуры здоровья детей дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Каменская Татьяна Вилоровна. – СПб., 2007. – 276 с.
5. Касьянова Л. Г. Формирование представлений о здоровом образе жизни у детей старшего дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Касьянова Людмила Геннадьевна. – Екатеринбург, 2004. – 219 с.
6. Кузнецова Л. Т. Развитие здоровьесберегающей компетентности у детей старшего дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Кузнецова Лариса Тимирьяновна. – Екатеринбург, 2007. – 173 с.
7. Меличева М. В. Формирование культуры здоровья дошкольников в процессе сотрудничества педагогов и родителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Меличева Марина Владимировна. – СПб., 2006. – 265 с.
8. Ошкина А. А. Формирование основ здорового образа жизни у старших дошкольников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ошкина Алла Анатольевна. – СПб., 2009 – 251 с.
9. Тихомирова О. Б. Формирование валеологической культуры детей старшего дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тихомирова Ольга Борисовна. – Саранск, 2004. – 224 с.
10. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Юрочкіна Світлана Олександрівна / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 1997. – 153 с.

References

1. Andriushchenko, T. (2015). Teoretyko-metodychni zasady formuvannya zdorov'iazberezhuvalnoi kompetentnosti v ditei doshkilnoho viku [Theoretical and methodical bases of formation of a health-saving competence of children of preschool age]. *Candidate's thesis*. Uman' [in Ukrainian].
2. Bedran', R. (2017). Pedagogichni umovy vykhovannya kultury zdorov'ia ditei doshkilnoho viku v riznovikovykh hrupakh [Pedagogical conditions for educating preschool children's health culture in groups of different age]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
3. Ivanashko, O. (2001). Psykholohichniy analiz usvidomlennia zdorovoho sposobu zhyttia ditmy doshkilnoho viku [Psychological analysis of awareness of a healthy lifestyle by children of preschool age]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Rivne [in Ukrainian].
4. Kamenskaya, T. (2007). Razvitiye kultury zdorovia detey doshkolnogo vozrasta [Development of health culture of children of preschool age]. *Candidate's thesis*. St. Petersburg [in Russian].
5. Kasianova, L. (2004). Formirovaniye predstavleniy o zdorovom obraze zhizni u detey starshego doshkolnogo vozrasta [Formation of the ideas about a healthy lifestyle of children of senior preschool age]. *Candidate's thesis*. Ekaterinburg [in Russian].
6. Kuznetsova, L. (2007). Razvitiye zdorovyeberegayushchey kompetentnosti u detey starshego doshkolnogo vozrasta [Development of health-saving competence of children of senior preschool age]. *Candidate's thesis*. Ekaterinburg [in Russian].
7. Melicheva, M. (2006). Formirovaniye kultury zdorovia doshkolnikov v protsesse sotrudnichestva pedagogov i roditel'ey [Formation of preschool children's health culture in the process of interaction between teachers and parents]. *Candidate's thesis*. St. Petersburg [in Russian].
8. Oshkina, A. (2009). Formirovaniye osnov zdorovogo obraza zhizni u starshikh doshkolnikov [Formation of the basis of a healthy lifestyle of senior preschoolers]. *Candidate's thesis*. St. Petersburg [in Russian].
9. Tikhomirova, O. (2004). Formirovaniye valeologicheskoy kultury detey starshego doshkolnogo vozrasta [Formation of valeological culture of children of senior preschool age]. *Candidate's thesis*. Saransk [in Russian].
10. Yurochkina, S. (1997). Pedagogichni zasady valeolohichnoho vykhovannya ditei starshoho doshkilnoho viku [Pedagogical bases of valeological education of children of senior preschool age]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Нестеренко В. В, Бедрань Р. В. Проблема виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку

У статті подано аналіз наукових досліджень щодо виховання культури та формування здоров'язберезувальних компетенцій і здорового способу життя дітей дошкільного віку. У наш час категорія здоров'я набула особливої актуальності, трансформувавшись у глобальну проблему існування людської цивілізації, зумовивши перегляд ставлення населення до власного здоров'я та впровадження в життя оздоровчої ідеології. Основа таких змін – у формуванні природовідповідних життєвих позицій людини, починаючи з дошкільного віку, щодо світу, самої себе і власного здоров'я, тобто, висловлюючись категоріями культурологічної парадигми освіти, у формуванні культури здоров'я. Визначено, що проблема здоров'я в дітей дошкільного віку сьогодні розглядається через: формування валеологічної культури і культури здоров'я, надання дітям знань про основи здоров'я, формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, особливості виховання фізичного здоров'я, забезпечення основ здорового способу життя, професійну підготовку майбутніх вихователів до освітньо-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Проаналізовано дослідження сучасних вчених в різних напрямках, як-от: валеологічне виховання дітей; виховання здорового способу життя у дітей дошкільного віку; розвиток здоров'язберезувальної компетентності у дошкільників; розвиток культури здоров'я дітей дошкільного віку. Наголошено, що проведений аналіз наукових досліджень щодо умов діяльності, спрямованої на формування культури здоров'я та основ здорового способу життя свідчить про те, що науковці акцентують увагу на змісті підготовленої для дітей інформації, створенні відповідного середовища та здійсненні співпраці педагогів і батьків. Зауважемо, що визначальним чинником для виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку є створення вихователем умов для розвитку самосвідомості вихованців, які будуть спрямовані на ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Ключові слова: культура здоров'я, діти дошкільного віку, культура здоров'я дітей, здоров'язберезувальні компетенції, здоровий спосіб життя дітей.

Nesterenko V., Bedran R. The problem of educating preschool children's health culture

The analysis of scientific researches on education of health culture, health-saving competences and a healthy lifestyle of preschool children has been presented in the article. Nowadays, the category of health has acquired a special urgency, being transformed into a global problem of human civilization existence, predetermining the revision of the attitude of the population towards one's own health and the introduction of health ideology into life. The basis of such changes lies in the formation of natural life-related human positions, beginning with preschool age, with regard to the world, him- / herself and his / her own health, that is, in terms of the culturological paradigm of education, in education of health culture. It has been determined that the health problem of preschool children is considered today through: the formation of valeological culture and health culture, providing children with knowledge about the basics of health, the formation of a value attitude to his / her own health, the peculiarities of physical education, the basis of a healthy lifestyle, the professional training of future preschool teachers to educational and health work with children of preschool age. The researches of modern scientists in different directions have been analyzed, namely: valeological education; education of a healthy lifestyle of preschool children; development of health-saving competence of preschool children; development of health culture of preschool children. It has been noted that the analysis of scientific research on the conditions of activities, which is aimed at education of health culture and the basis of a healthy lifestyle, testifies that scientists focus on the content of information for children as well as creation the appropriate environment and implementation of interaction between preschool teachers and parents. It has been noted that the determining factor for education of preschool children's health culture is the creation of conditions for the development of self-awareness of children, which will be aimed at a value attitude to their own health and the health of other people.

Key words: health culture, preschool children, children's health culture, health-saving competences, healthy lifestyle of children.

Стаття надійшла до редколегії 12.02.2018

УДК 378.011.3-051:37.013.73(045)

Наталія ПАВИНСЬКА

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін, вчений секретар
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна
e-mail: pavynska_na@ukr.net*

**ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ
У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ
ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Сьогодні, в умовах зміни сталих цінностей, як ніколи важливим є акцентування уваги на формування гуманістичного світогляду майбутнього вчителя, здатного керувати гармонійним розвитком особистості школяра та виховувати загальнолюдські, національні і духовні ідеали. У статті зазначено, що суспільство потребує вчителя, який буде активним суб'єктом педагогічного процесу, здатним до адаптації та ефективної діяльності в сучасному освітньому середовищі. Визначено, що гуманістичний світогляд у майбутніх учителів формується завдяки цінностям, принципам і інтересам.

Ключові слова: гуманістична педагогіка, гуманізм, світогляд, формування, майбутні вчителі.

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується переоцінкою системи цінностей і намаганням виробити новий погляд на світ і місце людини в ньому. Тому в основу формування гуманістичного світогляду закладено принцип гуманізації, гуманітаризації та демократизації процесів навчання і виховання. За сучасних умов соціальних, економічних перетворень у країні проблеми виховання молоді із системи гуманістичного виховання набувають першочергового значення.

Особливо актуальним є розвиток виробництва і запровадження у теорію і практику сучасного

виховання й життєздатного утворення основних ідей положень гуманістичної педагогіки. Гуманістичний напрямок у педагогіці виник у другій половині ХХ століття як відбиток ідей гуманістичної психології. У центрі уваги гуманістичної парадигми виховання є особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх фізичних можливостей.

Зародження гуманістичної педагогіки було покладено філософами: Сократом, Платоном, Арістотелем. Педагогічні ідеї становлення гуманізму як основи життєдіяльності особистості представлені в працях видатних вітчизняних педагогів: